

2201002503020045
EXAMINATION FEBRUARY-MARCH 2024
BACHELOR OF ARTS THIRD YEAR (EXTERNAL)
SANSKRIT – X – LEVEL 2
VEDANT SHASHTRA, SHANKHYA SHASHTRA &
ANUVAD

[Time: As Per Schedule]

[Max. Marks: 100]

Instructions:

1. Fill up strictly the following details on your answer book

- a. Name of the Examination: **BACHELOR OF ARTS THIRD YEAR (EXTERNAL)**
  - b. Name of the Subject: **SANSKRIT – X – LEVEL 2 VEDANT SHASHTRA, SHANKHYA SHASHTRA & ANUVAD**
  - c. Subject Code No: **2201002503020045**
2. Sketch neat and labelled diagram wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks of the question.
4. All questions are compulsory.

Seat No:

--	--	--	--	--	--

Student's Signature

Q.1 (अ) नीचेना अपठित पधोनो गुजरातीमां अनुवाद करो. (गमे ते ब्ने)

10

(A) Translate the following into Gujarati. (any two)

1. पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ।
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ११-५ ॥
2. द्यावा पृथिव्योरिदमन्तरं हि व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः ।
दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदं लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन् ॥ ११-२० ॥
3. पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीन् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः ॥ ११-४३ ॥
4. मत्कर्मकृन्मत्परमो मद्भक्तः संगवर्जितः ।
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पाण्डव ॥ ११-५५ ॥

(ब) नीचेना अपठित गधषंऽनो संस्कृतमां अनुवाद करो. (गमे ते ब्ने)

10

(B) Translate the following into Sanskrit. (any two)

1. સૂર્યના ઉદય પૂર્વે ઉષ: કાળ થાય છે. ઉષાના ઉદયે કૂકડાઓ ઉચ્ચ સ્વરથી બોલે છે પછી સવારે છ વાગે સૂર્યોદય થાય છે. સૂર્યના ઉદય અને અસ્ત સમયે આકાશ લાલ હોય છે. સવારે પક્ષીઓ વનમાં બગીચામાં અને વાડીમાં ગાય છે ત્યારે ભમરાઓ પુષ્પો અને લતાઓ ઉપર ગુંજે છે. તે ભમરાઓ પુષ્પો ઉપર બેસે છે અને રસ પીએ છે. સૂર્યના પ્રકાશથી અંધકાર નાશ પામે છે.
2. કાગડો ઘડામાંથી પાણી પીવા માટે ચાંચથી પ્રયત્ન કરે છે. પરંતુ પાણીનું ટીપું પણ તેને મળતું નથી. છતાં પણ પાણી પીવા માટે તે પ્રયત્ન કરવાનું છોડતો નથી. પછી તે કાગડો એક ઉપાય વિચારે છે. તે પથ્થરના ટુકડાઓ ઘડામાં ફેંકે છે. પછી ઘડાના મુખ સુધી પાણી આવે છે. તે કાગડો સુખેથી પીવાય તેટલું પાણી પીએ છે. કાગડો પોતાના ઉધમથી ખૂબ જ પ્રસન્ન છે.
3. હંસનો રંગ સફેદ છે. તે બધા પક્ષીઓમાં શ્રેષ્ઠ છે. તે સરસ્વતીનું વાહન છે. તેથી સરસ્વતીને હંસવાહિની કહે છે. હંસો હિમાલયની પાસે માનસરોવરમાં રહે છે. હંસને કમળો અત્યંત ગમે છે. હંસ દૂધ અને પાણીને છૂટું પાડી દૂધને પીએ છે. તેની ચાલ ખૂબ જ સુંદર છે. સ્ત્રીઓ તેની ગતિનું અનુકરણ કરે છે. તે બધા પક્ષીઓમાં ઉત્તમ અને પરમ સુંદર ગણાય છે. તે સરોવરમાં મોતીનો ચારો ચરે છે.
4. થોડા સમય પછી એ કબૂતર વૃક્ષની ડાળી પર બેસે છે ત્યારે એક શિકારી ત્યાં આવે છે અને કબૂતરને જુએ છે. તે શિકારી કબૂતરના વધ માટે તત્પર બને છે. તે શિકારી પોતાના ભાથામાંથી બાણ કાઢે છે. જ્યારે તે શિકારી કબૂતરની સામે બાણ ચઢાવે છે ત્યારે કીડી શિકારીને ડંખે છે. ડંખની પીડાથી બાણ લક્ષ્ય ચૂકી જાય છે. આ પ્રમાણે કીડી કબૂતરના પ્રાણોનું રક્ષણ કરે છે.

Q.2 (અ)નીચેના ગદ્યખંડો સાનુવાદ સમજાવો. (ગમે તે ત્રણ)

12

(A) Explain with translation. (any three)

1. અત્રાથ શબ્દ આનન્તર્યાર્થ: પરિગૃહ્યતે નાધિકારાર્થ:, બ્રહ્મજિજ્ઞાસાયા - અનધિકાર્યત્વાત્ । મઙ્ગલસ્ય ચ વાક્યાર્થે સમન્વયાભાવાત્ । અર્થાન્તરપ્રયુક્ત એવ હ્યથશબ્દ: શ્રુત્યા મઙ્ગલપ્રયોજનો ભવતિ । પૂર્વપ્રકૃતાપેક્ષાયાશ્ચ ફલત આનન્તર્યાવ્યતિરેકાત્ । સતિ ચાનન્તર્યાર્થત્વે યથા ધર્મજિજ્ઞાસા પૂર્વવૃત્તં વેદાધ્યયનં નિયમેનાપેક્ષત એવં બ્રહ્મજિજ્ઞાસાપિ યત્પૂર્વવૃત્તં નિયમેનાપેક્ષતે તદ્વક્તવ્યમ્ ।
2. ન યથોક્તવિશેષણસ્ય જગતો યથોક્તવિશેષણમીશ્વરં મુક્ત્વાન્યત: પ્રધાનાદચેતનાદણુભ્યોઽભાવાત્સંસારિણો વા ઉત્પત્યાદિ સંભાવયિતું શક્યમ્ । ન ચ

स्वभावतः, विशिष्टदेशकालनिमित्तानामिहोपादानात् । एतदेवानुमानं संसारिव्यतिरिक्तेश्वरास्तित्वादिसाधनं मन्यन्त ईश्वरकारणिनः । नन्विहापि तदेवोपन्यरुतं जन्मादिसूत्रे ।

3. महत् ऋग्वेदादेः शास्त्रस्यानेकविद्यास्थानोपबृंहितस्य प्रदीपवत्सर्वार्थावद्योतिनः सर्वज्ञकल्पस्य योनिः कारणं ब्रह्म । न हीदृशस्य शास्त्रस्य ऋग्वेदादिलक्षणस्य सर्वज्ञगुणान्वितस्य सर्वज्ञादन्यतः संभवोऽस्ति । यद्यद्विस्तारार्थं शास्त्रं यस्मात्पुरुषविशेषात्संभवति, यथा व्याकरणादि पाणिन्यादेर्ज्ञैकदेशार्थमपि स ततोऽप्यधिकतरविज्ञान इति प्रसिद्धं लोके ।
4. शास्त्रीये तु व्यवहारे यद्यपि बुद्धिपूर्वकारी नाविदित्वात्मनः परलोकः सम्बन्धमधिक्रियते तथापि न वेदान्तवेद्यमशनायाद्यतीतमपेतब्रह्मक्षत्रादिभेदम-संसार्यात्मतत्त्वमधिकारेऽपेक्ष्यते, अनुपयोगादधिकारविरोधाच्च । प्राक् तथाभूतात्म- विज्ञानात्प्रवर्तमानं शास्त्रमविद्यावद्विषयत्वं नातिवर्तते । तथाहि - 'ब्राह्मणो यजेत' इत्यादीनि शास्त्राण्यात्मनि वर्णाश्रमवयोवस्थादिविशेषाध्यासमाश्रित्य प्रवर्तन्ते ।
5. न व्यर्थः, ब्रह्माश्रिताशेषविचारप्रतिज्ञानार्थत्वात् । इति चेन्न, प्रधानपरिग्रहे तदपेक्षितानामर्थाक्षिप्त्वात् । ब्रह्म हि ज्ञानेनाप्तुमिष्टं तमत्वात्प्रधानम् । तस्मिन् प्रधाने जिज्ञासाकर्मणि परिगृहीते यैर्जिज्ञासितैर्विना ब्रह्म जिज्ञासितं न भवति तान्यर्थाक्षिप्तान्येवेति न पृथक्सूत्रयितव्यानि । यथा राजासौ गच्छतीत्युक्ते सपरिवारस्य राज्ञो गमनमुक्तं भवति तद्वत् ।

(B) नीयेनी कारिकाओ सानुवाह समजवो. (गमे ते ओ)

8

(B) Explain with translation the following Karikas. (any two)

1. दृष्टमनुसानमाप्तवचनं च सर्वप्रमाणसिद्धत्वात् ।
त्रिविधं प्रमाणमिष्टं प्रमेयसिद्धिः प्रमाणाद्धि ॥ ४ ॥
2. पुरुषस्य दर्शनार्थं कैवल्यार्थं तथा प्रधानस्य ।
पंग्वन्धवदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः ॥ २१ ॥
3. पुरुषार्थहेतुकमिदं निमित्तनैमित्तिकप्रसङ्गम् ।
प्रकृतेर्विभुत्वयोगात् नटवद् व्यतिष्ठते लिङ्गम् ॥ ४२ ॥

Q.3 સાંખ્યકારિકા પ્રમાણે પુરુષનું અસ્તિત્વ અને તેના બહુત્વને સિદ્ધ કરતી દલીલો આપો. 20
Give the arguments to establish the existence and the multiplicity of પુરુષ according to the સાંખ્યકારિકા.

અથવા
OR

સત્કાર્યવાદના પ્રતિપાદન માટેની દલીલો સમજાવો. 20
Explain in detail the arguments of the સત્કાર્યવાદ.

Q.4 શંકરાચાર્યનું જીવન અને સાહિત્યસર્જન સવિસ્તાર સમજાવો. 20
Explain in detail Shankaracharya's Life and Literary creation.

અથવા
OR

અથાતો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા શાંકરભાષ્ય અનુસાર વિસ્તારથી સમજાવો. 20
Explain in detail અથાતો બ્રહ્મજિજ્ઞાસા according to શાંકરભાષ્ય.

Q.5 ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તેબે) 20
Write a short note. (any two)

1. ત્રિવિધં પ્રમાણમ્ ।
2. અષ્ટસિદ્ધિઃ ।
3. સૂત્ર - ભાષ્ય- અધિકરણ ।
4. સાધનચતુષ્ટય ।

*****